

Година граматики

Осип Маковей

ГОДИНА ГРАМАТИКИ

Декотрі панни з першого року учительської семінарії танцювали саме на коридорі школи вальса так завзято, мовби не знати, яка чудова музика пригравала їм, коли в ту хвилину з-за угла коридора вийшов професор з книжкою в руці. Панни пурхнули до класу, мов наполохані пташки, тільки порошок звівся за ними, щоби професор мав чимсь поживні шим дихати. У класі, де вже перед тим сперед дві години сиділо шістдесят дівчат, повітря було також прикре, повне порохи і задухи.

— Відчиніть вікна! — крикнув професор, входячи в клас.— Тут можна задушитися! Чому не провітрили класи під час павзи?

— Бо протяг, двері відчиняють! — відповіли декотрі.

Шкода було сперечатися; молоді, переважно шістнадцятилітні дівчата чулися у сім повітрі добре; їх вік перемагав усе. А що професор не міг дихати, що се їх обходило? Та й він по хвилі не чув уже сеї задухи, станувши коло відчиненого вікна, крізь котре входило свіже повітря літнього ранку.

— Я заповів вам, що сьогодні повторяємо граматику,— почав професор.— Буду питати.

Дівчата притихли. Вони граматики не люблять і до самої смерті не знають, де класти протинку. Се вже їм так бог дав. Але професор мав спосіб, випробуваний попередніми роками, яким вдавалося йому часом оживити і найскучніше перепитування граматики. В першій році він зважився тепер ужити сього способу.

— Панно Юрківська, скажіть мені, котре мужеське ім'я подобається вам— найбільше? — викликав професор навгад першу з краю лавки, що сиділа найближче нього.

— Михась! Михась! — відповіли за Юрківську декотрі сусідки, цікаво усміхаючись.

— Добре, нехай буде Михась! — сказав професор ніби поважно, хоч зрозумів зараз, у чім діло.

— Я не хочу се слово відміняти,— відповіла Юрківська рішуче, почервонівшись.

Вона, що звичайно хвилинки не посиділа тихо, була сьогодні чогось пригноблена. Годі було її питатися, чому Михась їй не до вподоби, отже, професор казав панні Юлії Ми-хальчук відміняти се слово.

— Михась належить до другої мужеської підвідміни.

— Добре! Додайте ще до того слова який прикметник.

— Дорогий...

— Нехай буде! Отже, відміняйте!

— Дорогий Михась, дорогого Михася...

Відміняє панна Юлія того Михася, мов оріхи гризе. Професор глипнув на Юрківську: вона сперла свою гарну, русяву головку на оба кулаки, мовчить, дивиться

на стіну. "Щось є!" — думає собі професор, але що таке, і в гадку йому не приходить. Каже відміняти слово: прогулька. Панна Сосновська, як правдива буковинка, каже другий відмінок множини: прогульків замість прогульок. Професор сердиться і вже в соте повторяє, що не кажеться горів, тільки г і р, прогульок, а не прогульків, і за тим пересердям зовсім забуває на Юрківську.

— Отже, від коломийки другий відмінок множини.

— Коломийок.

— Ну, слава богу, що не коломийків. А тепер ви, панно Зосю, скажіть мені, ви знаєте танцювати?

— Знаю, сього року вчилася.

— Отже, куди се слово належить?

— До другої відміни дієслів.

— До першої, до першої! — відповіли довгоязикі сусідки.

— До першої! — сказала і Зося.

— Отже, бачите, що не знаєте "танцювати". Ну, відмінійте! Час теперішній?

— Танцюю, танцюєш...

— Час минувший доконаний?

— Буду танцювати.

— Але ж, панно Зосю! Час минувший доконаний! Панна Зося таки не знала танцювати і справа скінчена.

— По коридорі порохи збивати танцями, то знаєте, але відміняти слово "танцюю" — то вам не в голові. Адже, що легше навчитися?

— Танцювати при музиці! — відповіли гуртом учениці.

— Ну, певно, та ще з Михасем, або з Влодком, або з Василем. Але з чого будете хліб їсти?

Професор перейшовся по класі. Глянув на Юрківську: вона була зовсім пририта; в очі сімло, як звичайно, не дивилася, професор не займав її.

— Візьмим тепер слово "люблю". Як ліпше казати: чи люблю, так як у нас, чи люблю? Панно Загірна.

— Люблю.

— Що се є, тото вставлене л?

— М'ягчення губних: п, б, ф, м, в; наприклад, куплю, люблю, трафлю, ломлю, ловлю.

— Дуже добре. Ано, панно Юрківська, відмінійте ви се слово: люблю. Коли вже Михася не хотіли, то, може, се слово вам миліше. Час минувший?

— Я любила...

— А для мужеського роду?

— Я любив, ти любив, він любив.

— А час будучий?

— Буду любити, будеш любити...

Панна Юрківська відміняла, здавалося, спокійно. Дівчата усміхалися.

— Ну, та не маєте чого сміятися,— говорив професор.— Слово преці цілком невинне, наприклад: я любила штру-дель з кремом, а тепер люблю оловці і цитрину...

Учениці засміялися, лише Юрківська ні. Але не минула і хвилина, як вона схопилася з лавки і з хусткою при очах вибігла з класу. Коло дверей уже не втерпіла і заплакала.

— Що сталося? — здивувався професор, не сподіваючись такого звороту справи.

Товаришки Юрківської тепер притихли, не хотіли видати її. Професор не допитувався, тільки пригадав собі слова: Михась, прогулька, коломийка, я любила...

— Чи, може, я тому винен, що вона плаче? — спитався професор у дівчат, мовби оправдувався.

— Ні,— відповіли вони однодушно.

— А хто ж?

— Михась! — вихопилася одна, але сусідка зараз сіпнула її за рукав.

— Дай спокій!

Професор не питав уже дальше граматики. Його спосіб випитування сього дня не дописав, хоч скучна граматика ось як зворушила одно серце... Панна Юрківська переживала, очевидно, якесь перше розчарування...